

СЎЗ САЊАТИ ХАЛҚАРО ЖУРНАЛИ

8 ЖИЛД, 4 СОН

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА

ТОМ 8, НОМЕР 4

INTERNATIONAL JOURNAL OF WORD ART

VOLUME 8, ISSUE 4

СЎЗ САНЪАТИ ХАЛҚАРО ЖУРНАЛИ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА | INTERNATIONAL JOURNAL OF WORD ART

№4 (2025) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9297-2025-4>

Бош муҳаррир:
Тўхтасинов Илҳом
п.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Бош муҳаррир ўринбосари:

Главный редактор:
Тухтасинов Илхом
д.п.н., профессор (Ўзбекистан)

Заместитель главного редактора:

Editor in Chief:
Tuhtasinov Ilhom
DSc. Professor (Uzbekistan)

Deputy Chief Editor

ТАҲРИРИЙ МАСЛАҲАТ КЕНГАШИ

Назаров Бахтиёр
академик. (Ўзбекистон)

Якуб Умарўғли
ф.ф.д., профессор (Туркия)

Алмаз Улви Биннатова
ф.ф.д., профессор (Озарбайжон)

Бокиева Гуландом
ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Миннуллин Ким
ф.ф.д., профессор (Татаристон)

Махмудов Низомиддин
ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Керимов Исмаил
ф.ф.д., профессор (Россия)

Жўраев Маматкул
ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Куренов Рахиммамед
к.ф.н. (Туркменистон)

Кристофер Жеймс Форт
Мичиган университети (АҚШ)

Умархўжаев Мухтор
ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Мирзаев Ибодулло
ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Болтабоев Ҳамидулла
ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Дўстмухаммедов Хуршид
ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Лиходзиевский А.С.
ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Сиддикова Ирода
ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Шнукашвили Тамар
ф.ф.д. (Грузия)

Туробов Бекпулат
масъул қотиб, PhD, доцент
(Ўзбекистон)

Мўминова Маъсума Ғолиб қизи
ф.ф.д., (PhD) вб. доцент

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

Назаров Бахтиёр
академик. (Ўзбекистан)

Якуб Умар оғли
д.ф.н., профессор (Туркия)

Алмаз Улви Биннатова
д.ф.н., профессор (Азербайджан)

Бакиева Гуландом
д.ф.н., профессор (Ўзбекистан)

Миннуллин Ким
д.ф.н., профессор (Татарстан)

Махмудов Низомиддин
д.ф.н., профессор (Ўзбекистан)

Керимов Исмаил
д.ф.н., профессор (Россия)

Джўраев Маматкул
д.ф.н., профессор (Ўзбекистан)

Куренов Рахиммамед
к.ф.н. (Туркменистан)

Кристофер Джеймс Форт
Университет Мичигана (США)

Умархаджаев Мухтар
д.ф.н., профессор (Ўзбекистан)

Мирзаев Ибодулло
д.ф.н., профессор (Ўзбекистан)

Балтабаев Ҳамидулла
д.ф.н., профессор (Ўзбекистан)

Дўстмухаммедов Хуршид
д.ф.н., профессор (Ўзбекистан)

Лиходзиевский А.С.
д.ф.н., профессор (Ўзбекистан)

Сиддикова Ирода
д.ф.н., профессор (Ўзбекистан)

Шнукашвили Тамар
д.ф.н. (Грузия)

Туробов Бекпулат
отв. секретарь, PhD, доцент
(Ўзбекистан)

Муминова Масума Ғолиб қизи
PhD и.о. доцент

EDITORIAL BOARD

Bakhtiyor Nazarov
academician. (Uzbekistan)

Yakub Umarogli
Doc. of philol. scien., prof. (Turkey)

Almaz Ulvi Binnatova
Doc. of philol. scien., prof. (Azerbaijan)

Bakieva Gulandom
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Minnulin Kim
Doc. of philol. scien., prof. (Tatarstan)

Mahmudov Nizomiddin
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Kerimov Ismail
Doc. of philol. scien., prof. (Russia)

Juraev Mamatkul
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Kurenov Rakhimmamed
Ph.D. Ass. Prof. (Turkmenistan)

Christopher James Fort
University of Michigan (USA)

Umarchodjaev Mukhtar
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Mirzaev Ibodulla
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Boltaboev Hamidulla
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Dustmuhammadov Khurshid
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Lixodzievsky A.S.
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Siddiqova Iroda
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Shiukashvili Tamar
Doc. of philol. scien. (Georgia)

Turobov Bekpulat
PhD Ass. prof. Senior Secretary
(Uzbekistan)

Mo'minova Ma'suma
PhD Acting Docent
(Uzbekistan)

PageMaker | Верстка | Саҳифаловчи: Хуршид Мирзахмедов

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; E-mail: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; E-mail: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

1. Tajibayeva Latofat Farxodovna TABIAT VA INSON MUNOSABATLARINING ADABIYOTDA AKS ETISHI.....	5
2. Syuy Myao КРАТКОЕ РАССМОТРЕНИЕ ЯЗЫКОВОЙ И РИТОРИЧЕСКОЙ ЭСТЕТИКИ В «ЗОЛОТОЙ ЦЕПИ» ЧЖАН АЙЛИН.....	9
3. Najmiyeva Po‘lotoy Tilavmurodovna O‘ZBEK VA YAPON TILLARIDA KELISHIK QO‘SHIMCHALARI VA YAPON TILIDAGI KELISHIK PARTIKULALARINING MORFOLOGIK HAMDA SINTAKTIK MOHIYATI.....	14
4. Lutfilloeva Faxriniso Maxmudovna ЯПОН МИЛЛИЙ МАФКУРАСИДА ТИЛ ОМИЛИ ВА УНИНГ ИДЕОЛОГИК КОНЦЕПЦИЯСИ.....	20
5. Shaniyazov Jenisbay Ungarbaevich TURKIY VA INGLIZ TILLARIGA MUSHTARAK SO‘ZLAR HAQIDA.....	25
6. Ergasheva Tursunoy Abdukaюmovna ҚЎШИЛГАН ҚИЙМАТ СОЛИФИ ВА SALES TAX АТАМАЛАРИНИНГ ПРАГМАЛИНГВИСТИК ҚИЁСИЙ ТАХЛИЛИ.....	29
7. Xolikov Bahodir DEV O‘ZBEK MIFOLOGIYASI DOMINANT OBRAZALARIDAN BIRI SIFATIDA.....	34
8. Nilufar Abduraxmonova, Mahliyo Eshmamatova PARALLEL KORPUS ASOSIDA RAVISHDOSHLI BIRIKMALARNING SEMANTIKASI VA STRUKTUR MODELLARI TADQIQI.....	40
9. Hasanova Sevinch Hotam qizi THE MULTILEVEL STRUCTURE OF THE LANGUAGE SYSTEM AND ITS CONCEPTUAL INTERPRETATION IN TRANSLATION THEORY.....	52
10. Namazova Manzura Urakovna O‘ZBEK ADABIYOTIDA PSIXOLOGIZM (O‘ZBEK ROMANLARI ASOSIDA).....	58
11. Mavloнова Наргиза Алишеровна ПРИНЦИПЫ ОТБОРА ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ СООТВЕТСТВИЙ И ИДЕОГРАФИЧЕСКОЕ ОПИСАНИЕ АНГЛИЙСКИХ ФРАЗЕОЛОГИЗМОВ И ИХ СООТВЕТСТВИЙ В РУССКОМ И УЗБЕКСКОМ ЯЗЫКАХ.....	63
12. Ismailov Anvar Rustamovich CHET TILI O‘QITUVCHILARNING PEDAGOGIK KOMPETENSIYASINING MOHIYATI.....	70
13. Achilova Zuxra Qurbonovna “MALLA SAVDOGAR” DOSTONI VARIANTLARIDA AVAZXON BILAN BOG‘LIQ SAFAR MOTIVI VA VAQT KULTI.....	75
14. Abduraxmonova Nilufar Zaynobiddin qizi, Xoljurayeva Yulduz Sobir qizi O‘ZBEK TILIDAGI NORP OBYEKTLARINI BIOES ANNOTATSIYA SXEMASI ASOSIDA ANIQLASH.....	88
15. Kim Татьяна Сергеевна ДИСКУРСИВНЫЙ АНАЛИЗ НОВОСТНОГО ТЕКСТА КОРЕЙСКИХ ГАЗЕТ.....	96
16. Laziza Djhiyanbayeva РАНГ КОМПОНЕНТЛИ ТУРФУН БИРИКМАЛАР.....	102
17. Laziza Dzhiyanbayeva SOCIAL CHARACTERISTICS OF COLOR SEMANTICS.....	108
18. Makhammatkulova Diyora Nodirovna, Makhammatkulova Iroda Nodirovna, Rahimov Nodir Makhammatkulovich DIGITAL FOOTPRINT AS A PHENOMENON OF MODERN EDUCATION.....	114

19. Boboyev Ulash Ne'matovich OMMAVIY AXBOROT VOSITALARI TILINING LEKSIK IMKONIYATLARI (GAZETA TILI MISOLIDA).....	120
20. Файзуллаева Мохинорабегим Бехзодбек кизи СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ РЕЧЕВЫХ АКТОВ ИЗВИНЕНИЯ В КИТАЙСКОМ И УЗБЕКСКОМ ЯЗЫКАХ.....	124
21. Rashidova Muxlisa, Sobirova Madina Mahmudjon qizi UNIVERSAL DEPENDENCIES MODELI DOIRASIDA SINTAKTIK ANNOTATSIYALANGAN KORPUSLARNI TAHLIL QILISH.....	129
22. Ишниязова Шахноз Ашировна МИФОЛОГИЧЕСКОЕ МЫШЛЕНИЕ И ТОТЕМИЧЕСКИЕ МОТИВЫ В УЗБЕКСКОЙ ПРОЗЕ XX ВЕКА: К ПРОБЛЕМЕ ТИПОЛОГИЧЕСКОЙ БЛИЗОСТИ С ПРОИЗВЕДЕНИЯМИ ЧИНГИЗА АЙТМАТОВА.....	135
23. Тошбекова Дилором Исмоиловна СОПОСТАВИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ СТРУКТУРНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ ИРОНИЧЕСКИХ ФРАЗЕОЛОГИЗМОВ В РУССКОМ И УЗБЕКСКОМ ЯЗЫКАХ.....	143
24. Умурова Гузал Хотамовна ПСИХОЛОГИЯ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТВОРЧЕСТВА - ЗНАЧИМОСТЬ КОМПЛЕКСНОГО ПОДХОДА К ИЗУЧЕНИЮ И ОРГАНИЗАЦИИ ТВОРЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ.....	149
25. Даминова Фазода Ирисовна ТЕОРЕТИКО-ИСТОРИЧЕСКИЕ И МИРОВОЗЗРЕНЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ДРЕВНЕРУССКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ.....	154
26. Усманова Салиха Юлдашевна ИЗ ИСТОРИИ ИЗУЧЕНИЯ ВВОДНО-МОДАЛЬНЫХ ЕДИНИЦ В РУССКОМ И УЗБЕКСКОМ ЯЗЫКОЗНАНИИ.....	161
27. Hakimov Muxamadali Rafikovich ITALYAN TILIDA "ERKAKLIK" GENDER TUSHUNCHASINING LEKSIK-SEMANTIK VA LINGVOMADANIY TAHLIL.....	170
28. Lola Ibragimova INGLIZ VA O'ZBEK FRAZELOGIYASI: STRUKTUR-SEMANTIK VA LINGVOMADANIY XUSUSIYATLAR (SOG'LIQ-SALOMATLIK MAQOLLARI MISOLIDA).....	176
29. Nazirova Munisa Mirzakamalovna MODAL BIRLIKLARNING LINGVISTIK VA PRAGMATIK ASOSLARI.....	182
30. Sharipov Raufjon Elmurod o'g'li AKADEMIK G'ANIJON ABDURAHMONOVNING "TARIXIY SINTAKSIS" ASARIDA QO'SHMA GAPLAR EVOLYUTSIYASI.....	186
31. N.Z.Abduraxmonova, Salomat Otamurodova MASHINA TARJIMASI VA LINGVISTIK JARAYONLAR.....	191
32. Davlatova Hulkaroy Uktamovna BOLALARDA TIL VA TAFAKKURNING SHAKLLANISHI: LINGVOKOGNITIV YONDASHUVDA NAMOYON BO'LISHI.....	198

ISSN: 2181-9297

www.tadqiqot.uz

Tajibayeva Latofat FarxodovnaQorqalpoq davlat universiteti
filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori dotsent,
latofattajiboyeva@gmail.com**TABIAT VA INSON MUNOSABATLARINING ADABIYOTDA AKS ETISHI** <https://doi.org/10.5281/zenodo.19322422>**ANNOTATSIYA**

Ushbu maqolada zamonaviy o'zbek adabiyotida tabiat va inson munosabatlarining badiiy talqini ekotanqidiy yondashuv asosida tahlil qilingan. Tadqiqotda ekologik madaniyat, ekologik ong va madaniy ekologiyaning adabiyotdagi poetik ifodasi o'rganilib, tabiatning badiiy manzara sifatidagi funksiyasi hamda uning lirik qahramon ruhiyati bilan uzviy bog'liqligi ochib berilgan. Ayniqsa, H. Xudayberdiyeva she'riyatida tabiatga mehr, jonzotlarga shafqat, insonning atrof-muhit oldidagi axloqiy mas'uliyati yorqin namoyon bo'lishi ilmiy asosda yoritilgan. Shoiraning "Ona yer", "Qushcha dardi" kabi she'rlari misolida ekologik muammolarning poetik talqini, tabiatning jonli obraz sifatida gavdalanishi va ekologik madaniyatni shakllantirishdagi o'rni tahlil qilingan. Maqola o'zbek she'riyatida ekologik qadriyatlar, inson–tabiat uyg'unligi va ekologik ongning adabiyot orqali shakllanish jarayoniga yangi ilmiy yondashuvlarni taklif etadi.

Kalit so'zlar: Halima Xudayberdiyeva, "Ona yer", "Qushcha dardi", ekologik madaniyat, ekotanqid, tabiat lirikasi, inson va tabiat munosabati, badiiy tasvir, ekologik ong.

Tajibayeva Latofat FarhodovnaKarakalpak State University
PhD in Philology, Associate Professor**REFLECTION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN NATURE AND HUMAN IN LITERATURE****ANNOTATION**

This article analyzes the artistic interpretation of the relationship between nature and humans in modern Uzbek literature through an ecocritical approach. The study explores the poetic expression of ecological culture, ecological consciousness, and cultural ecology in literature, revealing the function of nature as an artistic landscape and its deep connection with the spiritual world of the lyrical persona. Special attention is given to the poetry of H. Khudayberdiyeva, where love for nature, compassion for living beings, and the human's moral responsibility toward the environment are vividly reflected. Using the poems "Mother Earth" and "The Bird's Pain" as examples, the article examines the poetic interpretation of ecological problems, the embodiment of nature as a living image, and its role in shaping ecological culture. The article proposes new scholarly approaches to understanding ecological values, human–nature harmony, and the formation of ecological consciousness through literature in Uzbek poetry.

Keywords: Halima Khudayberdiyeva, “Mother Earth,” “The Bird’s Pain,” ecological culture, ecocriticism, nature lyricism, human–nature relationship, artistic imagery, ecological consciousness.

Таджибаева Латофат Фарходовна
Каракалпакский государственный университет
Кандидат наук по филологии, доцент

ОТРАЖЕНИЕ ВЗАИМООТНОШЕНИЙ ПРИРОДЫ И ЧЕЛОВЕКА В ЛИТЕРАТУРЕ

АННОТАЦИЯ

В данной статье художественная интерпретация взаимоотношений природы и человека в современной узбекской литературе анализируется на основе экокритического подхода. В исследовании рассматриваются поэтическое выражение экологической культуры, экологического сознания и культурной экологии, раскрываются функции природы как художественного пейзажа и её органическая связь с духовным миром лирического героя. Особое внимание уделено поэзии Х. Худайбердыевой, в которой ярко выражены любовь к природе, сострадание ко всем живым существам и моральная ответственность человека перед окружающей средой. На примере стихотворений «Матушка-земля» и «Боль птички» в статье исследуются поэтическое осмысление экологических проблем, воплощение природы как живого образа и её роль в формировании экологической культуры. Работа предлагает новые научные подходы к изучению экологических ценностей, гармонии «человек–природа» и формированию экологического сознания средствами литературы в узбекской поэзии.

Ключевые слова: Халима Худайбердыева, «Матушка-земля», «Боль птички», экологическая культура, экокритика, пейзажная лирика, взаимоотношения человека и природы, художественный образ, экологическое сознание.

Atrof-muhit mavzusi ko‘p hollarda iqtisod, siyosat va sana‘atga nisbatan ikkinchi darajali omil sifatida qaraladi. Biroq, insoniyat taraqqiyotining poydevori bo‘lgan til va adabiyot, madaniyat kabi murakkab ijtimoiy, siyosiy hamda iqtisodiy tizimlarning shakllanishi, avvalo, barqaror ekologik muhitga bog‘liqdir. Tarix guvohlik berganidek, buyuk sivilizatsiyalar aynan iqlim va tabiiy sharoitlar qulay bo‘lgan hududlarda rivoj topgan, madaniy gullab-yashnash imkoniyatiga ega bo‘lganlar.

Bu nuqtai nazardan qaralganda, biz yashab turgan O‘rta Osiyo mintaqasi - insoniyat tarixida ko‘plab sivilizatsiyalarga beshik bo‘lgan, tabiiy zaxiralarga boy va iqlimi mo‘tadil mintaqalardan biridir. Bu zaminning har bir qarichi o‘zida ko‘plab tarixiy, madaniy va adabiy izlarni mujassam etgan. O‘tmish avlodlar o‘z zamoni va makoniga mansub bo‘lgan betakror hikoyalarni bu yerda qoldirgan bo‘lsa, bu hikoyalar o‘z navbatida san‘at va adabiyot orqali umrboqiylik kasb etgan.

Ammo bugungi kunda, to‘rt yarim milliard yillik tarixga ega, aholisi sakkiz milliardga yaqinlashgan Yer sayyorasi, uchinchi ming yillik bo‘sag‘asida jiddiy ekologik muammolar, iqlim o‘zgarishlari va atrof-muhit inqirozi bilan yuzma-yuz turibdi. Tabiatning bu “sukutdagi faryodi” nafaqat olimlarni, balki ijodkorlarni ham befarq qoldirmadi. Butun dunyo adabiyotidagi ko‘plab mualliflar bu og‘riqli haqiqatni o‘z asarlarida yoritib, ekologik inqirozni badiiy-falsafiy darajada tahlil qilishga intildilar.

Inson va tabiat o‘rtasidagi munosabatlar masalasi jahon adabiyotining, xususan she‘riyatning eng qadimiy va dolzarb mavzularidan biri hisoblanadi. Insoniyatning atrof-muhitga bo‘lgan munosabati dastlab mifologik obrazlar orqali ifodalangan bo‘lsa-da, keyinchalik bu mavzu badiiy ijodda ancha chuqur ijtimoiy, axloqiy va madaniy mazmunga ega bo‘la boshladi. Xususan, tabiat obrazlari adabiy asarlarda inson ruhiy holati, dunyoqarashi, tarixiy xotirasi va axloqiy qadriyatlarining badiiy ifodasi sifatida namoyon bo‘lmoqda. Shuningdek, ekologik ong poetik tilda ifodalanarkan, shoirlar tabiat bilan inson o‘rtasidagi ichki, ma‘naviy aloqani tiklashga, uni badiiy-estetik vositalar bilan ifodalashga harakat qiladilar. Bu esa zamonaviy adabiyotda ekotanqidiy yondashuv (ecocriticism)ning muhim yo‘nalish sifatida qaralayotganini tasdiqlaydi.

O‘zbek adabiyotshunosligida tabiat va inson munosabatlari badiiy talqini turli jihatlar bilan tadqiq qilingan. Xususan, F. Nabiyeu, H. Qayumov, N. Yo‘ldasheva va M. Farmonova kabi tadqiqotchilar adabiyotda tabiat tasvirining poetik funksiyalarini yoritganlar. M. Farmonova tabiatning badiiy asarda aks etishini shunday ta’riflaydi: “Atrofimizdagi olam she’riyatda asosan ikki holatda: bevosita manzara lirikasi orqali yoki poetik obrazlar vositasida o‘z ifodasini topadi. Lekin muhimi shuki, har qanday holatda ham tabiatning poetik talqini lirik qahramon shaxsiyati, ichki kechinmalari, ruhiyatida kechayotgan vulqonlar, ehtirosli ishqiy to‘lg‘onishlar bilan hamohangdir”

Zamonaviy o‘zbek she’riyatida bu tendensiya ayniqsa yaqqol ko‘zga tashlanadi. She’riyatda tabiatni tasvirlash ikki asosiy yo‘nalishda yuzaga chiqadi: birinchidan, vatan go‘zalligini madh etish, yurtga mehr-muhabbat bilan qarash, insonning o‘zini tabiatning ajralmas qismi sifatida anglash; ikkinchidan esa, ushbu go‘zallikni va tabiiy resurslarni asrash, himoya qilish zarurati.

Peyzaj lirikasi shaklida berilgan asarlarda esa tabiat faqat tasviriy vosita emas, balki chuqur falsafiy va ekologik mazmunni o‘z ichiga oladi. Shoirlar tabiat hodisalarini odamlardek jonlantirish orqali o‘quvchida atrof-muhitga nisbatan yanada chuqurroq his-tuyg‘ular uyg‘otadi. Masalan, qish manzarasini bolalikdagi quvonch bilan uyg‘unlashtirgan holda, tabiat obrazlari tinchlik, tozalik, baxt ramziga aylantiriladi.

O‘zbek she’riyatida ham ekologik muammolarga bag‘ishlangan ilk asarlar 60-yillarda yaratila boshlagan edi. A. Muxtor, E. Vohidov, A. Oripov, kabi ijodkorlar boshlagan bu an’anaga keyinchalik U. Azimov, X. Davron, Sh. Rahmon, M. Kenjaboyev, M. Jalil, T. Jo‘ra, H. Xudatberdiyeva kabi ijodkorlar bu an’anani davom ettirdilar. O‘zbek she’riyatida o‘zining tabiat lirikasi, ayollik latofati va nazokatiga bag‘ishlangan she’rlari bilan ajralib turuvchi Halima Xudayberdiyeva she’riyatida ham ekologik muammolarga bag‘ishlangan, tabiatga, jamiyki jonzotlarga do‘stona munosabatda bo‘lishga chorlovchi she’rlar bisyor. Xususan, shoiraning “Ona yer” she’rida quyidagi misralarni o‘qishimiz mumkin:

Qamishzorni kesib o‘tgan tik,
Haydalgan yer tortar mehrimni.
O, ona yer poyonsiz kenglik –
Sof chiroying kuylatmas kimni.

Halima Xudayberdiyevaning “Ona yer” she’ri o‘zbek she’riyatida ekologik madaniyatni shakllantirishda muhim o‘rin tutadi. Shoir bu she’rida tabiatga bo‘lgan mehr-muhabbatni, unga hurmatni va uni asrash zaruratini chuqur lirik tarzda ifoda etadi. She’r ona yerni inson va barcha tirik mavjudotlar uchun jonli, poyonsiz kenglik sifatida qabul qiladi, ya’ni u inson hayotining asosi va doimiy manbai sifatida qaraladi.

“Ona yer” she’ri insonning tabiat bilan uyg‘unligi, tabiatni faqat resurs emas, balki sharaf va ulug‘lik manbai sifatida qabul qilishi kerakligini ta’kidlaydi. Shoirning she’rida ekologik madaniyat – tabiatni sevish, uni asrash, uning go‘zalligini va sofligini himoya qilish tushunchasi kuchli lirik ohangda ifodalangan. Shoiraning “Qushcha dardi” she’ri ham tabiat va jonzotlarga mehr-shafqat va insoniy munosabatda bo‘lishning yorqin namunasi:

Qushchani otdilar so‘ngi bor qanot –
Silkib-silkib pastlay boshladi yerga.
O, odam! Shunchalar bag‘ritosh hayhot -.
Sho‘rlik qush bo‘g‘ildi, ko‘mildi terga.
So‘ngi bor talpindi qanotin yoyib-
Samoga.. so‘ngi bor afsus quladi.
Ovchi-chi qoshida turar iljayib,
U qushcha dardini qaydan biladi.

She’rda qush – inson tomonidan zo‘ravonlikka uchragan qurbon sifatida tasvirlangan. Qushning otillishi, uning og‘ir ahvolga tushishi va yerga pastlab borishi hayvonlarga nisbatan shafqatsiz munosabatning ramziy ifodasidir. Qushning “so‘ngi bor talpindi qanotin yoyib” samoga ko‘tarilish harakati uning hayot uchun kurashini, butun vujudi bilan yashashga bo‘lgan intilishini ko‘rsatadi. Bu orqali shoir hayvonlarning ham jonli mavjudot ekanini, ular ham dard va azoblarni his qilishlarini ifodalaydi. Biroq, ovchining qush azobini tushunmasligi va uning dardiga befarqligi

insonning hayvonlarga bo'lgan bag'ritosh, mehsiz munosabatini ochib beradi. Ovchi - bu insonning tabiat va undagi tirik jonzorlarga bo'lgan beparvoligining timsoli sifatida ko'riladi. Ushbu she'r hayvonlarga nisbatan insonlarning shafqatsiz va bag'ritosh munosabatini keskin tanqid qiladi. Shoir hayvonlarning hayoti va dardiga e'tibor berishni, ularni himoya qilish va hurmat qilishni undaydi. She'r ekologik va axloqiy madaniyatni, hayvonlarga mehr bilan munosabatda bo'lish zaruratini kuchli lirik ohangda ifodalaydi.

Ekologik madaniyat nafaqat tabiatni himoya qilish, balki jamiyatning ma'naviy qadriyatlarini qayta ko'rib chiqish, inson va atrof-muhit o'rtasidagi muvozanatni tiklashni anglatadi. O'zbek she'riyatida shoirlar ekologik madaniyatni milliy ma'naviyat, insonning ichki dunyosi va tashqi olam o'rtasidagi chuqur bog'liqlik sifatida talqin qiladilar. Bu esa adabiyotda ekologik madaniyatni rivojlantirish va jamiyatda ekologik ongni oshirishga katta hissa qo'shadi.

Shunday qilib, ekologik madaniyat nafaqat tabiatni himoya qilish, balki insonning ichki dunyosi, ma'naviyati va jamiyatning barqaror rivojlanishi bilan uzviy bog'liq bo'lgan murakkab tizim sifatida maydonga chiqmoqda.

Xulosa o'rnida aytish joizki, adabiyot inson qalbi, tafakkuri va ongiga bevosita ta'sir etuvchi eng kuchli vositadir. Ayniqsa, she'riyatning ta'sir kuchi insonning estetik didini shakllantiradi, ruhiy dunyosini uyg'otadi va uni jamiyatdagi muammolarga befarq bo'lmaslikka chorlaydi. Tabiat esa inson hayotining ajralmas bir qismi bo'lib, uni asrash va avaylash masalasi zamonaviy davrda global muammo darajasiga ko'tarilgan.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Erkinov A. Navoiy peyzaj ustasi. - Toshkent, 1988.
2. Erkinov A. Navoiyning peyzaj yaratish mahorati ("Saddi Iskandariy" dostoni misolida). - Filologiya fanlari nomzodi dissertatsiyasi. Toshkent, 1990.
3. Farmonova M. Tabiat va she'riyat. - Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi adabiyot va san'at nashriyoti, 1999.
4. Jumanov M. Tabiat pokligi va adabiyot. - Guliston, 1988, №4, 21–22-betlar.
5. Jumayev N. Poetik tasvirda peyzajning roli. Toshkent, 1985.
6. Qayumov X. Xududiy san'at va tabiat tasviri bolalar adabiyotida. - Toshkent, 1983.
7. Mirzayev I. Adabiyot va davr dardi. - Toshkent: O'qituvchi, 1990, 15-bet.
8. Nabiyev F. Peyzaj va ma'naviy san'atlar. - Adabiy meros, 1977.
9. Oripov A. Surat va siyrat. Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi adabiyot va san'at nashriyoti, 1981, 14–16-betlar.
10. Raximjonov N. Asqad Muxtor she'riyatida tun ramzlari. - O'zbek tili va adabiyoti, 1998.
11. Raximjonov N. Asqad Muxtor poetikasi. - Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2003, 71-bet.
12. Soliyev N. Проблема гражданственности в художественной прозе советской поэзии 70-80-х годов. Avtoreferat nomzodlik dissertatsiyasi. Toshkent, 1989.

СЎЗ САНЪАТИ ХАЛҚАРО ЖУРНАЛИ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА
INTERNATIONAL JOURNAL OF WORD ART

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Тадқиқот город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; E-mail: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; E-mail: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000